

Nyílt levél a nemzeti könyvtár főigazgatójához

Tisztelt főigazgató úr, kedves Géza!

Első szavam az öröme, hogy a nemzeti könyvtár élén könyvtárost látni. Egyetértek veled, „meg kell mutatni, mit tud, mire lesz képes egy könyvtáros ezen a poszton”, ahogy a 3K szerkesztőinek adott interjúbán fogalmazol. Ténylegesen „a szakma elsősorban erre lesz kíváncsi. Ezt is fogja megítélni, amikor őt év múlva mérlegre teszi” ténykedésedet. Szeretném, ha a megítélés sikeres működést értékelne, s ennek érdekében a magam szerény eszközeivel szívesen támogatlak.

Most épp azzal, hogy álláspontod vitatható részére figyelmeztetek. Interjúd érdemi mondandójának élén az áll, hogy az OSZK szemszögéből „jelenleg a legnagyobb problémáink a kötelezpéldány-szolgáltatással kapcsolatosak”, s „ha nem lesz kötelezpéldány törvény, vagy legalábbis rendelet néhány hónapon belül, akkor... nekünk kell lépni, méghozzá úgy, hogy érvényes rendelkezéseket sér-tünk meg. Szemben a ma kötelező 16 példányos kötelezpéldány-sorral, három vagy öt példányt fogunk kérni a kiadóktól”. Teljes felelősségem és tíz év nemzeti könyvtári közvetlen irányítás tapasztalatai alapján állítom, hogy a megoldás nem a törvénysértés. Meg lehet és meg kell találni azt a megoldást, amely a kiadói-nyomdai világ érdekeinek (további) sérelme nélkül fenntartja a közérdekű ellátást biztosító kötelezpéldány ellátást. Konkrét megoldást vázoltam föl a kötelezpéldányok szolgáltatásáról rendelkező törvény koncepciójában, amelyet a minisztériumi könyvtári vezetés kérésére dolgoztam ki ez év elején (a koncepció olvasható a *Könyvtári Figyelő* friss számában). E koncepció lényege: fenn kell tartani a szolgáltatás eddigi hármass funkcióját, másrészt viszont ellentételezést kell nyújtani a kiadványok előállítóinak – pénzben vagy adókedvezményben. Azt hiszem, ha a (mindenkori) nemzeti könyvtári főigazgató a szakma támogatását feltételezve kellő súllyal ösztönzi a (mindenkori) művelődési minisztert egy ilyen értelmű törvény megalkotására, akkor, Géza, nem merülhet fel komolyan a fent idézett mondatodban vázolt megoldás. Aligha szerencsés ugyanis, ha a törvénysértés gondolata az ország egyik legfontosabb intézményének élére frissen kinevezett szakmai vezető elgondolásaiban jelenik meg. Inkább javaslom, hogy gondosan vizsgálj meg a nemzeti könyvtárnak saját eszközeivel való előrejutási lehetőségét is. Gondolok a köteles példányokkal foglalkozó osztály személyi megerősítésére, hogy rendszeresebben lehessen a nyomdákat az egész országban ellenőrizni, továbbá a számítógépesítés mielőbbi teljeskörű bevetésére ebben a munkában. De elvárható lenne – 1991 végétől számított három év múltával – a kurrens könyvészet minőségének és megjelentetésének javítása is.

Úgy gondolom, sokak véleményét tolmácsolom, amikor befejezésül arra kérek, a nemzeti könyvtár élén a magyar könyvtárak átfogó érdekeivel is próbálj meg azonosulni. A szakma egésze igényli a színvonalemelkedést, s ebben intéz-

ményed szerepvállalásának – épp egy szakmabelivel az élén – döntő szerepe lehet. Most különösen nagy a tét a nemzeti könyvtár hivatásorientált irányítása terén. A jó megoldások kimunkálása és a jó partnerek megtalálása kegyelmét kívánja Neked tisztelettel, segítő igyekekvéssel és baráti üdvözléssel

Sonnevend Péter

Válasz Sonnevend Péternek

Tisztelt Főigazgató úr!

Kedves Péter!

Üdvözlő szavaidat köszönöm szépen. Leveled lényegére térve a köteleespéldány kérdésben két időszakra kell osztani a helyzetet és a teendőket. A jelenlegi jogszabály(ok), illetve a – remélhetőleg mielőbbi – új köteleespéldány törvény időszakára. Nálad ez a két – nagyon lényegesen különböző – időszak összekeveredik. Feltételezem, hogy figyelmetlenségről és nem szándékos összemosásról – vagy divatosabban szólva: csúsztatásról – van szó.

Vegyük tehát a jelenlegi, az új köteleespéldány törvény előtti időszakot. Én a mostani helyzetre vonatkozóan említettem az esetleges, általad annyira kárhözhatott törvénysértés lehetőségét: „ha nem lesz köteleespéldány törvény vagy rendelet, néhány hónapon belül, akkor” – idézem a Te idézetedet. Igen Péter, *akkor* minden lehetőséget meg kell ragadni, hogy legalább a nemzeti könyvtár és a Magyar Nemzeti Bibliográfia számára hozzájussunk – tudomást szerezzünk a Magyarországon publikált könyvekhez/ről. (Tudom, hogy leegyszerűsítés, de maradjunk a könyveknél.) Ez pedig nemcsak nemzeti könyvtári, hanem összkönyvtári érdek is. Nagyon szép jelszó, hogy „meg lehet és meg kell találni azt a megoldást...”. De hadd hívjam fel szíves figyelmed, hogy csak az általad hi-

vatkozott „tíz év nemzeti könyvtári közvetlen irányítás” tizedik évében, 1993-ban 190 olyan megjelent könyvről szereztünk tudomást, amelyekből nem kaptunk köteleespéldányt. És hány lehet, amiről nem is tudunk?! Nem lehet vitás, hogy mind a nemzeti könyvtár, mind „a magyar könyvtárak átfogó érdekei” szempontjából is hasznosabb lett volna akár „törvénysértő” módon is legalább 3–3 példányt megszerezni ebből a 190+x db könyvből. Dehát Neked sem sikerült.

Hadd tájékoztassalak arról, hogy az OSZK továbbra is mindent elkövet állománya és az MNB Könyvek Bibliográfiája lehető legteljesebbé tétele érdekében, pl. megállapodást kötötünk a Könyvtárellátó Vállalattal (ami az MNB Könyvek Szerkesztősége számára igen sok plusz terhet jelent, mégis szívesen vállalják, mert sok olyan könyvről szerzünk így tudomást, ami nem jön be köteleesként), rendszeressé és intézményessé tettük a Köteleespéldány osztály és a Gyarapítási osztály közötti kommunikációt és információcserét is.

Nagyon jól tudom én is, hogy nem ez az igazi megoldás, hanem egy új, jó, önálló köteleespéldány törvény. Ennek szükségességét, fontosságát és sürgőségét én magam is, de az OSZK összes illetékes munkatársa is minden fórumon hangoztatja, tudom, hogy az MKM Könyvtári Osztálya is ezt teszi,

de segítőkész, megfelelő összeköttetésekkel rendelkező könyvtáros kollégák – pl. megyei könyvtárigazgatók – révén képviselői szinten is igyekszünk támogatást szerezni az ügynek. Talán ez is közrejátszik abban, hogy az illetékes helyettes államtitkár úr is fontosnak tartja a kötelezpéldány törvény ideit elfogadását. És ha valóban lesz egy jó, új kötelezpéldány törvény, akkor következik a válaszsom elején említett második időszak. Nagyon remélem, hogy olyan lesz a törvény, amely betartható és betartandó, és akkor nem merülhet fel a törvénytértő megoldások szükségessége.

Talán túlbecsülöd az OSZK lehetőségeit az új törvény megalkotásában. Az OSZK nevével fémjelzett tervezet(ek) a 3K májusi számában olvashatók.

Ézért most csak annyit jegyzek meg, hogy nem feltétlenül nemzeti könyvtári feladat a tudományos célú kötelezpéldányon felüli – ingyenes vagy kedvezményezett – könyvtári ellátás ügyintézésé. Ez sokkal inkább

tartozik egy jól működő könyvtárellátó vállalat tevékenységi körébe.

Ehhez kapcsolódva befejező intelmeidre szeretnék válaszolni. Biztosíthatlak, hogy én magam is és az OSZK összes illetékes, felelős munkatársa tudja, milyen fontos a nemzeti könyvtár szerepe-feladata az egész hazai könyvtárügyben. Éppen ezért nagyon lényeges kérdés annak közös eldöntése-meghatározása, hogy melyek a nemzeti könyvtárnak a Budavári Palota F épületén túlmutató feladatai. És itt vigyázni kell, hogy ne akarjunk túl sokat markolni! Amit viszont vállalunk, vállalunk kell, az legyen konkrétan számonkérhető az OSZK-n!

Kedves Péter! Ismerve hagyományos érdeklődésedet mások munkájatevékenysége iránt, gondolom, számíthatok hasonló levelekre. Jószándékú, hasznos észrevételeidet mindig örömmel fogadom.

Munkádhoz a pécsi egyetemi könyvtár élén sok sikert kívánva, szívélyesen üdvözöllek

Poprády Géza

Ami a képből kimaradt

Könyvtárosképzés a Kossuth Lajos Tudományegyetemen

A 3K 1994. májusi számában közölte Csoma Éva könyvtár szakos egyetemi hallgató speciálkollégiumi dolgozatát „Könyvtárosképzés Magyarországon” címmel. Az írás áttekintést ad a hazai könyvtárosképzés oktatási rendszeren belül és kívül szervezett formáiról, a könyvtárosok mellett dolgozó szakalkalmazottak középfokú képzéséről s felvet néhány megújulást akadályozó általános problémát.

Természetes elvárás az egyetemi szintű képzésben résztvevő hallgatóktól, hogy ismerjék szakterületük szakemberképzésének formáit, a képzés feladatait, tartalmi követelményeit, gondjait és a fejlesztés főbb tendenciáit is. E dolgozat segíti a jelenlegi helyzet megismerését, a hallgató általában helyes szemlélettel, problémaérzékenyen kezeli a kérdést. Súlyos hiányossága azonban az egyetemi szintű képzés (melyet bevállása szerint a legjobban ismer) részleges bemutatása,

főként akkor, ha ez nem marad speciálkollégiumi keretben, hanem publikálása révén az egész szakmát félreinformálja. Pontosabban a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen folyó informatikus könyvtáros képzésről van szó, melyről a dolgozat mindössze a következőket állapítja meg az egyetemi szintű képzés tárgyalásánál: „Magyarországon ma csak a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán létezik ilyen szintű képzés (A KLTE-n folyó képzés más jellegű).” Azért, hogy az olvasó, közöttük az egyetemi hallgatók is teljesebb képet kapjanak a kérdéskörrel, fontosnak érzem néhány alapvető információ közzétételét a KLTE-n megvalósítandó egyetemi szintű könyvtárosképzésről. Előrebocsátom, hogy az alapképzésről nem elsőként ezen írásból lehet tájékozódni, hanem 1989-től folyamatosan (igaz, nem nagy számban) a *Könyvtáros*, a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, a *Könyvtári Levelező/Lap*, a *Számítástechnika* hasábjain *Bazsa György*, *Bényei Miklós*, *Jékel Pál*, *Fülöp Géza* stb. tollából megjelent publikációiból s az egyetemi felvételi tájékoztatóból. E források természetesen a hallgató számára is elérhetők!

Az egyetemet végzett könyvtári szakemberek hiánya csökkentésére és a könyvtáros szakma informatikai irányban elmozduló tartalmi változásaira való felkészítés jegyében 1989 szeptemberében a Kossuth Lajos Tudományegyetem megindította Természettudományi Karán a Matematikai és Informatikai Intézet keretében az informatikus könyvtáros képzést. Ez történelmi lépésként értékelhető a hazai könyvtárosképzésben, amennyiben Magyarországon először sem szervezetében, sem tartalmában nem a hagyományos bölcsész szakok között jelent meg a könyvtáros szak. Célja informatikai felkészültségű könyvtáros szakemberek képzése a tudományos, szak- és közművelődési könyvtárak számára, akik a hagyományos könyvtárosi feladatok ellátásán túl alkalmasak az információk kezelésére: rendszerezésére, feldolgozására, szolgáltatására, értenek a modern könyvtári számítógépes rendszerek működtetéséhez, fejlesztéséhez. A korszerű könyvtári szemléletet, az új képzési irányt az oktatott szaktárgyak is tükrözik. A hagyományos könyvtári ismeretek mellett a képzésben párhuzamosan megjelentek az informatikai tárgyak is, mint pl.: Az informatikai matematika alapjai, Adatbázismodellek és információs rendszerek, Programozás alapjai, Magasszintű programozási nyelvek, Szövegfeldolgozó információkereső nyelvek, Könyvtári információs rendszerek, Rendszerszervezés, Rendszerfejlesztés stb., melyek a képzés végére szintézist alkotnak. A képzés összóraszáma 1455, mely 975 elméleti és 48 gyakorlati órát jelent, ezt egészíti ki a négyhetes nyári és a 10. félévben szervezett 165 órás könyvtári gyakorlat.

Az oktatók a szakmai igényeket figyelembevéve a hallgatókkal és a gyakorlókörrel egyeztetve folyamatosan végzik a képzés korszerűsítését. Ennek egyik eredménye az egyetem kredit rendszerű képzési rendre való áttéréséhez kapcsolt új tantárgyi háló és vizsgarend kialakítása, mely az 1994/95-ös tanévtől lép életbe felfelémenő rendszerben. E szerint a képzés összóraszáma 1560, melyből 720 óra elméleti, 480 óra gyakorlati és 36 óra könyvtárban történő gyakorlati felkészítés. E struktúrában nagyobb lehetőség van a specializálódásra, s várhatóan megvalósul az elmélettel párhuzamos gyakorlati megismerés, ami a könyvtárosképzésben máig nem megoldott. Az új tanterv letisztultabban, az ismeretek egymásraépülésének logikáját erőteljesebben követve, a párhuzamosságok megszüntetésével, a szakmai igényeknek megfelelőbb hangsúlyokkal (pl. adatbáziskezelés, szöveg-

A magányosan sétáló macska (ill.: Szántó Piroska)

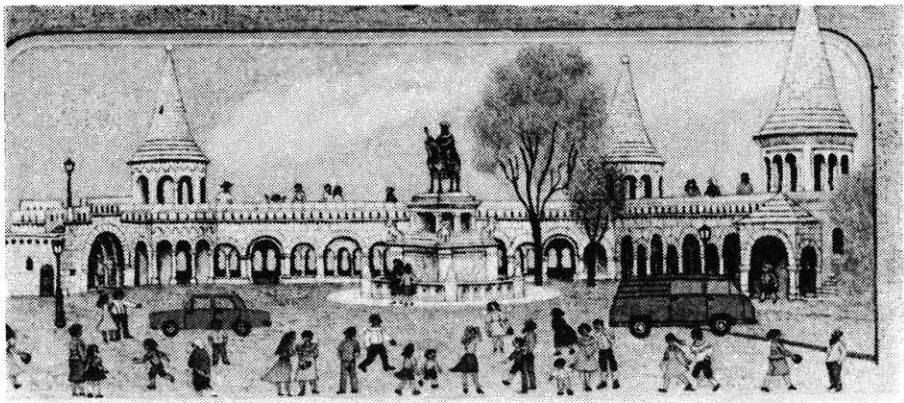
feldolgozás, rendszerszervezés, rendszerfejlesztés, menedzsment) szolgálja a szakmára való felkészítést. Az új elképzelés tartalmazza a kétszintű képzésnek megfelelően a B.sc. (alap) diploma és a M.sc. (mester) diploma megszerzésének feltételeit. A kreditrendszerre történő áttérés (ha általánossá válik a hazai felsőoktatásban) megkönnyíti a differenciált szakmai igényekre való felkészítést, továbbá, egyes korábban hallgatott stúdiumok beszámításával a képző intézmények közötti átjárást, mely jelen körülmények között rendkívül nehézkes.

A KLTE az OSZK KMK-val közösen 1989-től négy, illetve öt féléves informatikus könyvtáros másoddiplomás tagozatot is működtet, az itt végzettek száma meghaladja az ötvenet.

Ez évben elkészült a tanárképző főiskolákon könyvtár szakot végzettek számára szervezendő kiegészítő informatikus könyvtáros szak képzési terve, s a közoktatási intézmények könyvtáraiban dolgozó középiskolai tanári diplomával rendelkező könyvtárosok számára indítandó informatikus könyvtáros másoddiplomás képzés terve is, melyeket levelező tagozaton várhatóan e tanévtől indít az egyetem.

A KLTE Matematikai és Informatikai Intézete a Debreceni Universitas részeként működő regionális Távoktatási Centrummal együtt pályázatot készített: informatikus könyvtáros, könyvtári rendszerszervező és könyvtári informatikus szakképesítést adó kétéves tanfolyamok távoktatásban szervezett programjainak kidolgozására diplomával rendelkezők számára. Úgy véljük, a távoktatás új lehetőségeket nyithatna a könyvtárosképzésben is.

A képzés 1994/95-ös tanévtől a Matematikai és Informatikai Intézet Alkal-

Csukás István: Vackor szétnéz Budapesten (Ill.: Gaál Éva)

mazott Informatika Tanszékéhez kapcsolódik. A személyi feltételek megteremtése folyamatos. Az oktatási feladatokat jelenleg három fél, e képzésre kapott oktatói státuson lévő kolléga, az Intézetben és az egyetemen a Bölcsészettudományi Karon dolgozó egyetemi oktatók és külső óraadók látják el. Közeleli feladat az önálló tanszék létrehozása, a stabil oktatógárda kiépítése oktatói létszámfejlesztéssel. Ugyanakkor továbbra is előnyösnek látszik a külső óraadók bevonása a képzésbe, akik elméleti felkészültségük mellett az élő könyvtári gyakorlattal ismertetik meg a hallgatókat, s bevonják őket a könyvtárfejlesztési munkálatokba is. A külső óraadók felkérésekor az oktatás egyetemi színvonalának biztosítása a követelmény, így erre a feladatra a felsőfokú könyvtárosképzésben oktatók, az OSZK, egyetemi könyvtárak, szakkönyvtárak vezető munkatársai, könyvtári rendszerszervező stb. kapnak megbízást.

A képzés objektív feltételei is biztatóan alakulnak. A kezdeti hallgatói létszámhoz méretezett 10 számítógép ma már kevésnek bizonyult, azonban az Intézet lehetővé tette számítógépparkjának használatát, s szükség esetén a KLTE Informatikai Számítóközpontja is rendelkezésünkre áll. Egyre intenzívebbé válik a munkakapcsolat második nemzeti könyvtárunkkal, s Debrecen más egyetemi, szak- és közművelődési könyvtárával. Tájékozódunk valamely könyvtár tan-
könyvtárként való működésének lehetőségeiről is. Alkalmanként a hallgatóknak módja van az országos könyvtári központ munkájába való betekintésre. Mindezt a képzés gyakorlatorientáltabb voltát segíti elő. Megkezdődött a képzéshez kapcsolódó szakkönyvtár kiépítése, melynek használatára az Intézet könyvtárában van lehetőség.

A hallgatók érdeklődése a szak iránt növekvő tendenciát mutat: 1989-ben 11-en, 1992-ben 20-an, 1993-ban 31-en választották. A KLTE-n a képzés csak két-szakosként folyik, az első három évfolyam szakpárja az angol nyelv, a későbbiekben 50–50% a természettudományi (pl. matematika, kémia, informatika tanári szak), illetve a bölcsész szakok (pl. néprajz, szociológia, magyar) aránya, ez utóbbi megközelítőleg fele nyelvészak (pl. angol, német, finn). A hallgatók tanulmányi színvonala jó, nyitottak és kreatívak, érdeklődnek a szakma bármely területén

mutatkozó változások iránt. Lehetőség szerint részt vesznek országos és helyi szakmai továbbképzéseken, előadásokon, vitafórumokon, angolnyelvű kurzusokon, kiállításokon és egyéb rendezvényeken. Bekapcsolódnak a Magyar Könyvtárosok Egyesülete s a HUNRA munkájába. Szép eredményt értek el az OSZK KMK által szervezett könyvtárosversenyen, mely a könyvtár szakos hallgatók első országos demonstratív megmérettetése volt. Megalakult a Tudományos Diákkör könyvtári szekciója, melynek első házikonferenciáján két hallgató szerepelt sikerrel, s egyre többen vállalkoznak az évközi műhelymunkára. Sikerrel pályáznak külföldi tanulmányutakat Hollandiába, Svédországba, Németországba, Belgiumba, Angliába, ahol könyvtári tapasztalatokat is szereznek. Legutóbb egy végzett hallgatónk háromhónapos könyvtári ösztöndíjat nyert az USA-ba.

A szakemberutánpótlás megoldása minden szakma fejlődésének kulcskérdése. A könyvtáros szakma érdeklődése napjainkban örvendetesen a könyvtárosképzés felé fordult, ezt mutatják a 3K hasábjain is olvasható viták. A képzésben növekvő szerepet elfoglaló (az első nappali tagozatos évfolyam 12 végzett hallgatója közül 11 könyvtári pályán helyezkedett el, s a közel 60 másoddiplomás) debreceni egyetemi informatikus könyvtáros szak megismerése nélkül nem alkotható teljes kép a kérdésről. A szakma figyelmébe ajánlom azokat a törekvéseket, melyek sikerrel próbálják kiszűrni a képzés általános gondjait, mint pl. az egyszakosság, a bölcsész szakpárok dominanciája, a nyelvtudás hiánya, a szakma változásaihoz való nem kellő alkalmazkodás, a szakosodás hiánya.

A KLTE Matematikai és Informatikai Intézete felelősséggel kezeli az itt folyó könyvtárosképzést, ennek egyik bizonyítéka az 1994 októberében az OSZK KMK-val közösen Debrecenben rendezendő konferencia is, mely a könyvtárosképzés hazai helyzetével, fejlesztési lehetőségeivel foglalkozik, segíteni szándékozik a vitás kérdések tisztázását, az alkotó együttgondolkodást.

Suppné dr. Tarnay Györgyi

A szarvastallér legendája (Ill.: Rusz Livia)

